

lemek (például Kísfaludy Károly telhetetlen Sulyosdi Simonja — Samikához hasonlóan — ugyancsak sohasem nőül meg), a Kirić fiú alakja mégis eleven, olyan ember jelképe, aki egész életében tétovázik, maga sem tudja, mit akar.

Remek figurák elevenednek meg előttünk. Ez és a realista szemlélet feledtetni tudja velünk a szerkesztés fogyatékosait és a stílus darabosságát, annál is inkább, mivel a cselekmény vontatottsága tudatos. Ignjatović a téma érdekes megmunkálásával még kifejezőbbé akarta tenni alakjait, azokat a polgárokat, akiknek egyetlenegy céljuk van csak: minél több vagyont szerezni, hogy gyermekeik minél könnyebben élhessenek. Nem balzaci Gortiot apók ők, akik pénzszerzésükben nem válogatják eszközeiket, hanem becsületes dolgozó emberek, akiknek minden cselekedetét józan eszük diktálja. A szerző szándéka nyilvánvaló: bemutatni, hogy a dolgos apáknak milyen léha gyermekeik vannak;

hogy az utóbbiak minden idejüket dözszöléssel töltik, s gyorsan elverik a pénzt, amelyet olyan nehéz volt megszerezni.

Az *Örök völegény* nemcsak a szerb irodalom jelentős műve azért, hogy az első realista regény, hanem a magyar irodalomban is fontos alkotás, mert a korabeli magyar társadalom sajátos világának, egy nemzetiség polgárságának művészi rajza. Öszinte, igaz alkotás, színes, érdekes figurák felejthetetlen tablójával, nemes veretű próza, amelyből ki-kicsendül a szerző szenvedélyes igazságszeretete.

Szép gesztus a Forum részéről, hogy Ignjatović születésének százötvenedik évfordulója alkalmából — Csúka Zoltán gondos, korhű fordításában és érte utószavával — végre eljuttatta a magyar olvasóhoz, s így az, megírása után csaknem száz évvel, megismerhette ezt az irodalomtörténeti szempontból is igen fontos olvasmányos regényt.

HETÉNYI VILMA

VÁLASZÚTON

VOJISLAV SEKELJ: *Detinjstvo*.

Osvit, Subotica, 1972.

MARIJA ŠIMOKOVIĆ: *Sam čovek*.

Osvit, Subotica, 1972.

Marija Šimokovićnak is, Vojislav Sekeljnek is tavaly jelent meg első kötete.

Vojislav Sekelj gyűjteményének címadó verse (*Detinjstvo* — *Gyermekkor*) két részből áll s a kis könyv »úrtartalmának« felét teszi ki. Van, aki rögtön ezt a következtetést vonná le: tárgyköre árulkodó: kezdő költő, hiszen legtöbbet gyermekkorából merít. De másként is viszonyulhatunk ehhez a kérdéshez:

nagyon beleivódhatott az a kor, s emberré, költővé érését döntően befolyásolta.

Magyar Zoltán illusztrációi is ezt az elképzelést látszanak igazolni. A fedőlapon az egy pontból kiáramló sugárzás, s a szóban forgó költeményhez kapcsolódó grafikák pedig mintha a gyökerek világába vinnének le bennünket, a sarjadó növényi lét örökké változó mikrokozmoszába. Ezek a fölszín alatti, ál-

landó fermentációban levő rétegek lehetnek a gyermekkor, amelyből táplálkozik a vensek sűrű bozótja. Nem is bozót, inkább emlékek hajszolta sodrás, melynek hömpölygő árján ott suhannak vagy kavarnak a testi szerelem árnyfoltjai, az életről vallott hitvallástörödékek, trágárságok, bizarr, szürrealista képek.

Számomra a humor csillanása teszi vonzóvá a következő sorokat, a gyerekek egészséges életösztönének jelenléte még a temetőben, temetéskor is:

*Obale djetinjstva
Senčansko groblje
I posljednje zbogom
Križ do križa
Ovdje leži i počiva
A mi djeca —
Ovdje leži i reži*

*(Gyermekkorom partjai
A Zentai temető
A végső istenhozzád
És a sok kereszt
Itt nyugszik békében
Mi meg gyerek módra —
Itt nyugszik dühösen)*

A 24 miniatűr szűrtebb. 4—14 sorosaiban a költő lényegretörőbben, a műfaj követelményeivel összhangban, fogalmazza meg az élet és halál kérdéseiről kialakított véleményét:

a) *Prolaze godine i retki su trenuci
Kada svijet doživljavamo kao
[more mogućnosti
Mogućnost konja da postane pas
I ne razmišljamo o životu kao
[pandanu smrti*

*(Múlnak az évek és ritkák a
[pillanatok
Amikor a világot a lehetőségek
[tengerének érezzük
Mintha a ló kutyává válhatna
És nem gondolunk az életre mint
[a halál megfelelőjére)*

b) *U glavi kristalno svjetlucaje
[umorne misli
Zbog čega živjeti duže od sjenke
I kraće od smisla*

*(Fejemben a fáradt gondolat
[kristálycsillogása
Életünk mért nyúlik hosszabbra
[az árnyéknál
És zsugorodik kisebbre mint az
[értelem)*

Miközben demisztifikál: egyenlőség jelét teszi templom, múzeum és árnyékszék közé; befejezetlen mondatokkal zárja egyik miniatűrját, mintegy belefáradva az érvelésbe; az angol nonsense-versre emlékeztetőn képtelenségeket vet papírra, akár Weöres vagy Rsumović:

*Šišmiš mada slijep
Baci pogled na svoj džepni sat
Koji zakuca pa zanijemi.*

*(A denevér bár vak
Zsebórájára pillant
Amely ketyegni kezd majd
[elnémul)*

Marija Šimoković kötetét olvasva magától adódik a két kortárs költő írásainak tartalmi és formai összevetése.

A nő elődök nyomán, járható úton siet előre, a férfi magavágta ösvényeken halad. Ezért az első nyelvezete hajlékonyabb, mondhatnám dallamosabb, gördülékenyebb; a másodikiké darabosabb, de markánsabb, egyénibb. Marija Šimoković főleg szerelmi versei gyakran emlékeztetnek francia sanzonokra, helyenként Jacques Prévert költeményeire (*Dodi, Ljubavi moja — Gyere, Szerelmem*). Vojislav Sekelj képi világa azonban sokkal frissebb, gazdagabb.

Ha halmazállapotban kellene meghatározni a két kötet anyagát, az utóbbi verseit szilárdaknak, az előbbiét cseppfolyósaknak mondanám. Szilárdság benyomását kelti a tömörítés, a szükszavúság; cseppfolyóságát pedig a szavak ismétlése, refrének, a »több szóval élés«, a nyelv elemeinek az omlatagság ábráiba való elrendezése.

Költői magatartást takarnak ezek a formai jegyek. Nem csoda tehát, ha Marija Šimoković kötetében a szerelem egy elvontabb formája jelenik meg, míg Vojislav Sekeljnél e földi érzés vaskosabb megfogalmazásban kerül papírra.

Szenzuális költészet Marija Šimokoviće, amelyben az érzékszervek közlései fontos szerepet játszanak:

*vidim već izdaleka behar
i osećam mu miris ovako s proleća
kada kiše padaju u najkrupnijim
[kapima*

*(már messziről látom a virágzó
[gyümölcsfát
és érzem illatát így tavasszal
amikor a legnagyobb cseppekben
[esik az eső)*

Ennek a költészetnek forrásvidéke után kutatva újra eljutunk a gyermekkorhoz, a szerelemhez, a magányossághoz, az idő múlása fölötti merengéshez, halálhoz:

*a) ostajem tu između dva dlana
jednako siva
i znam
prođe još jedan dan
uzalud*

*(itt maradok tenyereim között
változatlan szürkén
és tudom
még egy nap elmúlt
hasztalan)*

*b) smrt je kada se krv pretvara
u bele bisere
i misliš dolazi obilje
a biseri lažni*

*(a halál az amikor a vér
fehér gyöngyökké keményül
s azt gondolod ime a bőség
ám a sok gyöngy mind hamis)*

A művészi fotók szép kiegészítői a kötetnek, kár, hogy a közbeszúrt két grafika nem illeszkedik bele az előbb említett műfaj keretébe.

Az első kötet ígéret, a fejlődés alaprajza, útkereszteződés, ahonnan különböző irányokba lehet elindulni. Hisszük, hogy a két költő a tehetségének legmegfelelőbb úton halad tovább.

VIRÁG ÁGNES

Zalun